

Lớp Phật Pháp Buddhaddhamma

Giáo trình Thắng Pháp Abhidhamma

Bài học ngày 4.4.2021

Bài 64

Sáu Khía Cảnh Quan Trọng Của Tâm Thức: 3. CHỨC NĂNG (KICCA) “tiếp theo”

[Nội dung bài học ngày 4.4.2021]

Người học Thắng Pháp Abhidhamma cần nhớ rõ chức năng nào của tâm thức thuộc về tâm nào và ngược lại tâm nào làm chức năng nào. Nắm vững hai mặt này sẽ có một khái niệm rõ tại sao có tới 121 tâm và những hiện tượng hỗn hợp trong cuộc sống của chúng sanh.

Trước nhất ba chức năng kiết sanh thức (paṭisandhi), tiềm thức (bhavaṅga), tử thức (cuti) là vai trò của những thứ tâm quả: 2 tâm kiểm tra (thuộc tâm quả vô nhân), 8 tâm quả dục giới tịnh hảo, 5 tâm quả sắc giới và 4 tâm quả vô sắc giới. *Quy luật cố hữu là kiết sanh thức, tiềm thức, tử thức trong một kiếp sống luôn luôn cùng một thứ tâm. Nói cách khác, sanh bằng tâm nào thì tiềm thức và mệnh chung bằng tâm đó. Đây là định luật không bao giờ thay đổi. Tâm kiểm tra quả bất thiện (santīraṇacitta) làm việc kiết sanh, tiềm thức, mệnh chung cho chúng sanh trong khổ cảnh như địa ngục, ngạ quỷ... tuy là thọ xả cho thấy khía cạnh “vắng mặt của hạnh phúc” chính là sự đau khổ thường xuyên.*

Năm chức năng của ngũ quan (thị giác, thính giác, khứu giác, vị giác, xúc giác) là vai trò của ngũ song thức: cặp nhãn thức, cặp nhĩ thức, cặp tỷ thức, cặp thiệt thức, cặp thân thức. *Ngũ quan tuy là sự nhận thức của tâm đối với ngoại giới nhưng sự nhận biết này sơ khởi, trực tiếp đối với cảnh nên chưa qua sự nhồi nặn, xử lý nên năm thức này tương đối muội lược so với nhiều thứ tâm khác. Cảnh tốt xấu của ngũ song thức theo Thắng Pháp hoàn toàn do nghiệp lực chi phối.*

Chức năng khai môn là vai trò của hai tâm khai ngũ môn và khai ý môn. *Đây là vai trò hoàn toàn máy móc nên không phải là thứ tâm tạo nghiệp hay là quả của nghiệp.*

Chức năng tiếp nhận là vai trò của hai tâm tiếp nhận. *Chức năng này là máy móc nhưng tiếp theo sau ngũ song thức nên cũng có phân quả bất thiện, quả thiện tức là bị chi phối bởi nghiệp lực (do ‘ăn theo’ ngũ song thức)*

Chức năng kiểm tra là vai trò của hai tâm kiểm tra. *Giống như tâm tiếp nhận, chức năng này cũng bị chi phối bởi nghiệp lực.*

Chức năng xác định là vai trò của tâm khai ý môn. *Đây là tâm chính thức khai mở cho vai trò xử lý của nội tại.*

Chức năng xử lý là vai trò của tâm sinh tiểu, 12 tâm bất thiện, 8 tâm thiện dục giới tịnh hảo, 5 tâm thiện sắc giới, 4 tâm thiện vô sắc giới, 40 tâm siêu thế. *Những tâm xử lý cảnh có thể bị ảnh hưởng bởi quá khứ như thói quen hay các suy nghĩ trong hiện tại như chánh tư niệm hoặc do hoàn cảnh như người thân cận tuy nhiên hoàn toàn không do nghiệp lực quá khứ chi phối (theo tác động nhân quả) đây là một mẫu chốt rất quan trọng của Phật pháp đối với quan niệm tiền định, số mạng, thiên định.*

Chức năng dư hưởng là vai trò của 3 tâm kiểm tra, 8 tâm quả dục giới tịnh hảo. *Chức năng này cho thấy tánh cách “tự nhiên” trong hiện tượng tâm pháp chứ không nằm trong chủ định “lập thuyết” tìm thấy trong nhiều bộ luận.*

Trong cái nhìn đối chiếu tâm nào có chức năng nào thì có liệt kê như sau:

Tâm nhãn thức có chức năng thị giác.

Tâm nhĩ thức có chức năng thính giác.

Tâm tỷ thức có chức năng khứu giác.

Tâm thiệt thức chức năng vị giác.

Tâm thân thức có chức năng xúc giác.

Tâm tiếp nhận có chức năng tiếp nhận.

Tâm kiểm tra có chức năng kiểm tra, kiết sanh thức, tiềm thức, tử thức, dư hưởng.

Tâm khai ngũ môn có chức năng khai môn

Tâm khai ý môn có chức năng khai môn và xác định.

Tâm sinh tiểu có chức năng xử lý.

Tâm bất thiện có chức năng xử lý

Tâm thiện dục giới có chức năng xử lý

Tâm quả dục giới tịnh hảo có chức năng kiết sanh thức, tiềm thức, tử thức, dư hưởng.

Tâm duy tác dục giới tịnh hảo có chức năng xử lý

Tâm thiện và tâm duy tác sắc giới, vô sắc giới có chức năng xử lý.

Tâm quả sắc giới và vô sắc giới có chức năng kiết sanh thức, tiềm thức, tử thức.

Tâm đạo và tâm quả siêu thế có chức năng xử lý.